

חֲלָף דְּלֵא תִּבְתָּ לְאֹרִיתָא דָּא אֶעְבִּיד לְךָ אֶתְקַשְׁט לְקַבְלָא אֹרִיתָא דְּאֶלְהֵךְ יִשְׂרָאֵל: יִגְּדֵה יוֹצֵר הַרִים

חֲלָף דְּלֵא תִּבְתָּ לְאֹרִיתָא דָּא אֶעְבִּיד לְךָ אֶתְקַשְׁט לְקַבְלָא אֹרִיתָא דְּאֶלְהֵךְ יִשְׂרָאֵל: יִגְּדֵה יוֹצֵר הַרִים

הא מתגלי דיצר טוריא וברא רוחא לחוואה לאנשא מא עובריהו רש"י

דף. ככל הרעות האלה: עקב פי. אתה שומע מפי נביאי אשר זאת תעשה לך: הכון. לקראתי לשון

מצודת ציון

מצודת דוד

עקב. בעבור. כמו עקב חשמעון (דניס ז י): הכון. לכן אעשה לך כה כמו שאמרתי שאהפוך בכס כמהפכת וגו': עקב. בעבור אשר אעשה לך את זאת האמור למעלה, וידעת אם כן מזה, לכן הכון עצמך

אתה ישראל לקראת אלהיך להלחם בו לעכב על ידו. ואמר כמהחל ומלעיג, וכאומר אף שידעת הדבר אין בידך להיות נשמר ממנה: (יג) כי הנה יוצר הרים. כי הנה ה' הוא היוצר את ההרים, והוא הבורא את הרוח, והכל שלו וכידו, והוא מגיד לאדם מה יהיה דבורו, כי יודע הוא תעלומות לב, וכידו להפך אור השחר להיות חושך. והוא דורך על במתי ארץ, רוצה לומר משפיל הוא את הרמים, כי שמו ה' אלהי צבאות, כי הוא מושל בצבאות מעלה ומטה. וכאומר אם כל אלה בו מי אם כן יוכל להיות נשמר מהרעה שהוא מייעד להביא:

רד"ק

כזה אעשה דף ישראל. כל אלה הרעות אני עושה לך ישראל: עקב כי זאת אעשה דף. ובעבור שאני עושה לך כל זאת בעיניך: הכון לקראת אלהיך ישראל. הכון לצאת לקראתו בתשובה ובמעשים טובים ויטיב לך, ויהפוך לך הרעות לטובה, כי הוא אלהיך ומשגיח עליך לרעה ולטובה כפי מעשך, ואינך כשאר הגוים: (יג) כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. אלהיך הוא יוצר הרים ובורא רוח, ועושה ביצורים כרצונו, וזכר הרים שהם קיימים וחזקים ביסוד העפר, וזכר רוח שהוא דבר חזק בנבואים ואינו נראה, והנה הוא יוצר ההרים החזקים הנראים

מדרשי חז"ל

אפילו שיחה יתירה שבין איש לאשתו, מגידים לו לאדם בשעת מיתתו. (חגיגה ה:).

רבי יוסי אומר: אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה רואות, עומדות ואינן יודעות על מה הן עומדות, הארץ על מה עומדת על העמודים, שנא' המרגיז ארץ ממקומה וגו', עמודים על המים שנא' וכו', מים על ההרים שנא' וכו', הרים ברוח שנא' כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. (חגיגה יב:).

אמר ליה כופר לרבן גמליאל מי שברא הרים לא ברא רוח, שנא' כי הנה יוצר הרים ובורא רוח, אלא מעתה גבי אדם דכתיב ויברא וייצר הכי נמי מי שברא זה לא ברא זה, טפח על טפח יש בו באדם ושני נקבים יש בו, מי שברא זה לא ברא זה. (סנהדרין לט:).

ת"ש דאמר ליה ההוא צדוקי לרבי, מי שיצר הרים לא ברא רוח, ומי שברא רוח לא יצר הרים, אמר ליה שוטה שפיל לסיפיה דקרא ה' צבאות שמו. (חולין פז:).

(יב) הכון לקראת אלהיך ישראל. הנצרך לנקבו הרי זה לא יתפלל, משום שנא' הכון לקראת אלהיך ישראל. (ברכות כג:).

אמר רב אסי: אין מברכין על כוס של פורענות, מאי כוס של פורענות, אמר רב נחמן בר יצחק: כוס שני תניא נמי הכי השותה כפלים לא יברך, משום שנא' הכון לקראת אלהיך ישראל, והאי לא מתקן. (ברכות נא:).

רבא בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי, אמר הכון לקראת וגו', רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה, כי איכא שלמא לביש ומתכסי ומתעטף ומצלי, אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. (שבת י:).

(יג) כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שחזו. רבי אילא הוה סליק בדרגא דבי רבה בר שילא, שמעיה לינוקא דהוה קא קרי כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחזו, אמר עבד שרבו מגיד לו מה שיחזו תקנה יש לו, מאי "מה שיחזו" אמר רב:

יניכון
וחלא
ולחני
בכון
אורה
זרבא
שבי
סרות
ופיכון
ולחני
זימרי
ק יי
מורה
שראל

אוד:
זכרים:
ועשה

טו י:
מתנה:
א העץ
האודים

ועלה
מר על
ן אלה
צל מן
כדרך
ד הנה,

הרוגים
ומה
עולה
מצרים,
ועולה
עדי:
ה היא
ט, הרי
ואינכם
(יב) לכן

יציאות השבת פרק ראשון שבת

עין משפט
גמ מצוה

3

לא שבתא שבתא. אין לך להשתכר מבתי לביק נומרי ויהפלא אל כלילא עשוי להשתכר בסעודתן: הכן לקראת הלילה: ההנהגה לפניו: רמז פומקין: טקן אנפילתא חסודים כרגליו ובלעמי קאלטום: עדי גליחת - משלך אדרכו מעליו טלא וילהא חמשוב: וכבר ידע: חובק רורי כאלטשעו חורה אור

התם לא שבתא שבתא: ויהי דבריש פ' בהרל דהעניס (דף כו: וס) אחינין שחרים וטשק לכל יומא לא שבתא שבתא לא גזרינן מנחה ועשילה דשבתא שבתא חיישין אלמא גם כנגחה שבתא שבתא וייל דהתם לענין נשואת כפוס שלמי דחפשי לא שבתא אללא רביעיית חסוד לישא את כפוי:

התם לא שבתא שבתא הכא שבתא שבתא א"ג במנחה כיון דקביעא לה זימנא מירחא ולא אחי למפשע ערבית כיון דכולא ליליא זמן ערבית לא מירחא ואחי למפשע למתקף לה רב ששת מירוחא למוסר המייננה ועוד ליקי הבי וליצלי *משום שנא* הכון לקראת אלהיך ישראל *ירבא בר רב הונא ירמי פומקין ומצלי אמר הכון לקראת ובר רבא שרי גלימיה יופר ידיה ומצלי אמר כעברא קמיה מריה אמר רב אשי חוינא ליה לרב כהנא כי איכא צערא בעלמא שרי גלימיה ופבר ידיה ומצלי אמר כעברא קמי מריה כי איכא שלמא לביש ומחכמי ויפתעמף ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל רבא חוייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר *מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה והוא סבר זמן הפלה לתור זמן תורה לתור ר' ירמיה תורה יתיב קמיה דר' זורא והו עסקי בשמעתא נגה לצלויי דתורה קא מסרבה ר' ירמיה קרי עליה ר' זורא *מסיר אונז משמע תורה גם הפלתו תועבה מאימתי התחלת דין רב ירמיה ורבי יונה חר אמר משתעטפו הדיינין וחד אמר משפתחו בעלי דינים ואלא פליגי הא דעסקי ואחו ברניא הא דלא עסקי ואחו ברניא רב אמר ורב אסי דתו ירמיה וגרסי ביני עמדי וכל שעתא ושעתא דהו מפשי אעיברא דדשאואמרי אי איכא דאית ליה דינא ליעול ולירי רב חסדא ורבה בר רב הונא הו ירמיה ורבי ברניא כולי

מירוחא למיסר המייננה ועוד ליקי הבי וליצלי ומשני שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. יולא חייש לנטיי קושיא קמיהא מכאן שערך לאור חללו כשמתפלל ומתוודע ויטרי מפשי דטעם דבעינן אורז טלא יבא לבו רוחא את הערובה וזוקף לן טלא היה להם מנכסים לכך היו לריבוס לאור כשעת הפלה אבל לדין שיש לנו חכמת של מנכסים אין חט לריבוס לאור: ר' זבדי פומקין. מכאן יש להביא שזין להתפלל יתקף אללא כפי' כלל דיינין: *א"י חילא דאית ליה דינא ליעול: משמע דעדיף דין מהלמוד תורה וכל דלמרי' כפי' בהרל דמיק (דף י"ז) גבי האל דטרקיה וירמיה ושבי עשיליה למערתא דחסדי וכל קבליה למערתא דדייני וקבליה חסם דדיינין שאינן מומחין שפטים נטעין חסד השומר: דין חמת לאמוניו. לאפוקי *דין אמרונה: שלמי

מירוחא למיסר המייננה ועוד ליקי הבי וליצלי ומשני שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. יולא חייש לנטיי קושיא קמיהא מכאן שערך לאור חללו כשמתפלל ומתוודע ויטרי מפשי דטעם דבעינן אורז טלא יבא לבו רוחא את הערובה וזוקף לן טלא היה להם מנכסים לכך היו לריבוס לאור כשעת הפלה אבל לדין שיש לנו חכמת של מנכסים אין חט לריבוס לאור: ר' זבדי פומקין. מכאן יש להביא שזין להתפלל יתקף אללא כפי' כלל דיינין: *א"י חילא דאית ליה דינא ליעול: משמע דעדיף דין מהלמוד תורה וכל דלמרי' כפי' בהרל דמיק (דף י"ז) גבי האל דטרקיה וירמיה ושבי עשיליה למערתא דחסדי וכל קבליה למערתא דדייני וקבליה חסם דדיינין שאינן מומחין שפטים נטעין חסד השומר: דין חמת לאמוניו. לאפוקי *דין אמרונה: שלמי

התם לא שבתא שבתא: ויהי דבריש פ' בהרל דהעניס (דף כו: וס) אחינין שחרים וטשק לכל יומא לא שבתא שבתא לא גזרינן מנחה ועשילה דשבתא שבתא חיישין אלמא גם כנגחה שבתא שבתא וייל דהתם לענין נשואת כפוס שלמי דחפשי לא שבתא אללא רביעיית חסוד לישא את כפוי:

רבינו הנאל ומאמתי ותחלת דין. אי חזו עסקי כריטו אהיניא שישחוד כעלי הדין שפנותיה וא לא שישחודו הדיינין: עד פני יוסבין בין ערובי סעודה וזשקא ארבע וכן סעודה לכל היא: כל דין שון

דין אהא אהא אהא שעה אהא מעלה עליו הכתוב כאלו טעם במעשה בראשית כריב דתי ערב ויהי כוכי. והוא כריב וישער העם על טעם פן הבקרי הערוב: פוסקא ער שישחודו. ואיביל כות שיערע וכן תחלת המנהג אשר לארש שבועים קודם שישחודו תחלת המנהג אין ואלה בו דהרובץ אשר וברן לקראת אלהיך ישראל: וכן ראוי לעשות: אמר רבא דאבי רב אבהא סתפול צורא [נעמא] שרי גלימיה ורבי ירמיה כריה כעברא לקיה מריה ועלי. ובר איכא שלמא לביש ומחכמי ויפתעמף ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל רבא חוייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר *מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה והוא סבר זמן הפלה לתור זמן תורה לתור ר' ירמיה תורה יתיב קמיה דר' זורא והו עסקי בשמעתא נגה לצלויי דתורה קא מסרבה ר' ירמיה קרי עליה ר' זורא *מסיר אונז משמע תורה גם הפלתו תועבה מאימתי התחלת דין רב ירמיה ורבי יונה חר אמר משתעטפו הדיינין וחד אמר משפתחו בעלי דינים ואלא פליגי הא דעסקי ואחו ברניא הא דלא עסקי ואחו ברניא רב אמר ורב אסי דתו ירמיה וגרסי ביני עמדי וכל שעתא ושעתא דהו מפשי אעיברא דדשאואמרי אי איכא דאית ליה דינא ליעול ולירי רב חסדא ורבה בר רב הונא הו ירמיה ורבי ברניא כולי

התם לא שבתא שבתא: ויהי דבריש פ' בהרל דהעניס (דף כו: וס) אחינין שחרים וטשק לכל יומא לא שבתא שבתא לא גזרינן מנחה ועשילה דשבתא שבתא חיישין אלמא גם כנגחה שבתא שבתא וייל דהתם לענין נשואת כפוס שלמי דחפשי לא שבתא אללא רביעיית חסוד לישא את כפוי:

רבינו הנאל ומאמתי ותחלת דין. אי חזו עסקי כריטו אהיניא שישחוד כעלי הדין שפנותיה וא לא שישחודו הדיינין: עד פני יוסבין בין ערובי סעודה וזשקא ארבע וכן סעודה לכל היא: כל דין שון

התם לא שבתא שבתא: ויהי דבריש פ' בהרל דהעניס (דף כו: וס) אחינין שחרים וטשק לכל יומא לא שבתא שבתא לא גזרינן מנחה ועשילה דשבתא שבתא חיישין אלמא גם כנגחה שבתא שבתא וייל דהתם לענין נשואת כפוס שלמי דחפשי לא שבתא אללא רביעיית חסוד לישא את כפוי:

רבינו הנאל ומאמתי ותחלת דין. אי חזו עסקי כריטו אהיניא שישחוד כעלי הדין שפנותיה וא לא שישחודו הדיינין: עד פני יוסבין בין ערובי סעודה וזשקא ארבע וכן סעודה לכל היא: כל דין שון

השבת
השנים

לוקמן ג.
צילה טו.
סעודה פה.

סעודין י.
מילה טו.

סעודין י.
מילה טו.

שבת גימור

הגזית דתמא
סעודין סעודין

צא ה. זרכות כ"ד [ע"ג] וכו' [ע"ג] רש"י
 שם ד"ה אצל התפלה:
 ג. הרמב"ם פרק ד'
 מהלכות תפלה [הלכה ז]:
 ג. שבת ט' [ע"ג] (ושם
 בחוספות) [הר"ש] שם
 פרק ה. סימן יט, הגהות
 מיימוניות תפלה ה אות ט,
 הר"ן שם ד, ה ד"ה ומהא,
 בעל התרומה סימן י"ו]:
 ד. סמ"ק [סימן י"א]
 הגהות אות קכז, הוצא
 הגהות מיימוניות שם בדפוס
 קושטא, הר"ן שם]:
 ה. רבינו ירוחם נחיצ
 ט"ז [ח] [חלק ג] קמ"ה, ד.
 מסכת סופרים פרק יד הלכה
 טו על מהלך [חלק]:
 ו. כ"ג [סימן י"א] ח
 ע"א [שם] (הר"ף)
 [הר"פ]:
 ז. תרומת הדשן
 [סימן י]:
 ח. נ"י [ד"ה] [ומה]
 לדעת תרומת הדשן
 [שם]:
 ט. רמב"ם פרק ה'
 מהלכות תפלה [הלכה ז]:
 י. (מ) שם:
צב א. זרכות כ"ג
 [ע"ג]:
 ג. מיימוני שם [רמב"ם]
 תפלה ד, ז, י:
 ג. גמרא שם:
ציונים דרמ"א
 (ס) ב"י [שם ד"ה] [אס]
 בשם רוקח סימן ש"ד:
 צא א. ר"ן פרק קמא
 דשבת [ד, ה ד"ה] [ומה]
 והרא"ש פרק ה' [ומה]
 [זרכות פ"ט סוף סימן ג']
 והגהת מיימוני פרק ה'
 מהלכות תפלה [אות ט]:
 ט טור:

צא א. זרכות כ"ד [ע"ג] וכו' [ע"ג] רש"י
 שם ד"ה אצל התפלה:
 ג. הרמב"ם פרק ד'
 מהלכות תפלה [הלכה ז]:
 ג. שבת ט' [ע"ג] (ושם
 בחוספות) [הר"ש] שם
 פרק ה. סימן יט, הגהות
 מיימוניות תפלה ה אות ט,
 הר"ן שם ד, ה ד"ה ומהא,
 בעל התרומה סימן י"ו]:
 ד. סמ"ק [סימן י"א]
 הגהות אות קכז, הוצא
 הגהות מיימוניות שם בדפוס
 קושטא, הר"ן שם]:
 ה. רבינו ירוחם נחיצ
 ט"ז [ח] [חלק ג] קמ"ה, ד.
 מסכת סופרים פרק יד הלכה
 טו על מהלך [חלק]:
 ו. כ"ג [סימן י"א] ח
 ע"א [שם] (הר"ף)
 [הר"פ]:
 ז. תרומת הדשן
 [סימן י]:
 ח. נ"י [ד"ה] [ומה]
 לדעת תרומת הדשן
 [שם]:
 ט. רמב"ם פרק ה'
 מהלכות תפלה [הלכה ז]:
 י. (מ) שם:
צב א. זרכות כ"ג
 [ע"ג]:
 ג. מיימוני שם [רמב"ם]
 תפלה ד, ז, י:
 ג. גמרא שם:
ציונים דרמ"א
 (ס) ב"י [שם ד"ה] [אס]
 בשם רוקח סימן ש"ד:
 צא א. ר"ן פרק קמא
 דשבת [ד, ה ד"ה] [ומה]
 והרא"ש פרק ה' [ומה]
 [זרכות פ"ט סוף סימן ג']
 והגהת מיימוני פרק ה'
 מהלכות תפלה [אות ט]:
 ט טור:

צא א. זרכות כ"ד [ע"ג] וכו' [ע"ג] רש"י
 שם ד"ה אצל התפלה:
 ג. הרמב"ם פרק ד'
 מהלכות תפלה [הלכה ז]:
 ג. שבת ט' [ע"ג] (ושם
 בחוספות) [הר"ש] שם
 פרק ה. סימן יט, הגהות
 מיימוניות תפלה ה אות ט,
 הר"ן שם ד, ה ד"ה ומהא,
 בעל התרומה סימן י"ו]:
 ד. סמ"ק [סימן י"א]
 הגהות אות קכז, הוצא
 הגהות מיימוניות שם בדפוס
 קושטא, הר"ן שם]:
 ה. רבינו ירוחם נחיצ
 ט"ז [ח] [חלק ג] קמ"ה, ד.
 מסכת סופרים פרק יד הלכה
 טו על מהלך [חלק]:
 ו. כ"ג [סימן י"א] ח
 ע"א [שם] (הר"ף)
 [הר"פ]:
 ז. תרומת הדשן
 [סימן י]:
 ח. נ"י [ד"ה] [ומה]
 לדעת תרומת הדשן
 [שם]:
 ט. רמב"ם פרק ה'
 מהלכות תפלה [הלכה ז]:
 י. (מ) שם:
צב א. זרכות כ"ג
 [ע"ג]:
 ג. מיימוני שם [רמב"ם]
 תפלה ד, ז, י:
 ג. גמרא שם:
ציונים דרמ"א
 (ס) ב"י [שם ד"ה] [אס]
 בשם רוקח סימן ש"ד:
 צא א. ר"ן פרק קמא
 דשבת [ד, ה ד"ה] [ומה]
 והרא"ש פרק ה' [ומה]
 [זרכות פ"ט סוף סימן ג']
 והגהת מיימוני פרק ה'
 מהלכות תפלה [אות ט]:
 ט טור:

צא א. זרכות כ"ד [ע"ג] וכו' [ע"ג] רש"י
 שם ד"ה אצל התפלה:
 ג. הרמב"ם פרק ד'
 מהלכות תפלה [הלכה ז]:
 ג. שבת ט' [ע"ג] (ושם
 בחוספות) [הר"ש] שם
 פרק ה. סימן יט, הגהות
 מיימוניות תפלה ה אות ט,
 הר"ן שם ד, ה ד"ה ומהא,
 בעל התרומה סימן י"ו]:
 ד. סמ"ק [סימן י"א]
 הגהות אות קכז, הוצא
 הגהות מיימוניות שם בדפוס
 קושטא, הר"ן שם]:
 ה. רבינו ירוחם נחיצ
 ט"ז [ח] [חלק ג] קמ"ה, ד.
 מסכת סופרים פרק יד הלכה
 טו על מהלך [חלק]:
 ו. כ"ג [סימן י"א] ח
 ע"א [שם] (הר"ף)
 [הר"פ]:
 ז. תרומת הדשן
 [סימן י]:
 ח. נ"י [ד"ה] [ומה]
 לדעת תרומת הדשן
 [שם]:
 ט. רמב"ם פרק ה'
 מהלכות תפלה [הלכה ז]:
 י. (מ) שם:
צב א. זרכות כ"ג
 [ע"ג]:
 ג. מיימוני שם [רמב"ם]
 תפלה ד, ז, י:
 ג. גמרא שם:
ציונים דרמ"א
 (ס) ב"י [שם ד"ה] [אס]
 בשם רוקח סימן ש"ד:
 צא א. ר"ן פרק קמא
 דשבת [ד, ה ד"ה] [ומה]
 והרא"ש פרק ה' [ומה]
 [זרכות פ"ט סוף סימן ג']
 והגהת מיימוני פרק ה'
 מהלכות תפלה [אות ט]:
 ט טור:

עשרת זקנים
צא א. עד שיכסה את
 לבו בו. וצריך אדם להכין
 בגדיו בתפלה. וכן היו
 עושין קדמונים שמתקשטין
 עצמן בבגדים נאים בשעת
 תפלה (טור). לכן אין
 להתפלל בבתי שוקיים של
 פשתן אם לא ילבש עליהו
 פוזמקי שקורין ואק"ו,
 ומכל שכן שיש לגעור
 כאותן שלובשין בתי
 שוקיים של פשתן ונועלין
 פנצמא פילי שהעקב מגולה
 (מורי בב"ח ד"ה געו בשם
 רבו). וכן אסור ללבוש
 בשעת תפלה בתי ירים
 שקורין הענשי"ן, ומי
 שעושה כן עליו נאמר
 המקרא הזה [הפסל לו, ין]
 אל תבואו רגל גאווה וכן
 רשעים אל תעבדו. ומי
 קבלתי בשם הרב מהר"ר
 יוסף תפלה ז"ל.

בתפלה, אפילו המי רגלים מגולים על בגדיו, אסור לזוז ממקומו, ומתפלל
 כדרכו: ועיין ב"ב"ש דכתב ד"ע"ש מקרי אונס. ר"ל דהלכוש השיב לשואלו
 מהאי דסימן ע"ח כמו שהקשה מ"א, ותירץ דשאני הכא דסגי ליה בהרחקה,
 מה שאין כן לעיל, אפילו אם ירחיק לא יועיל, דהא על כל פנים בגדיו
 מלוכלכים במי רגלים, ולכן מותר להתפלל באין כרייה, דמקרי אונס. ועל
 זה כתב מ"א דבגמרא משמע דגברא דחויא הוא. דאמרין דף (כ"ג עמוד
 א') היו מים שוחתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים. ואם לא שהה כדי
 לגמור א"כ להיכן חזור, פליגי רב המנוגא ורב חסדא, חד אמר חזור לראש.
 וחד אמר תזור למקום שפסק. ומסיק דפליגי בהא, דמר סבר גברא דחויא,
 פירש רש"י [שם כג, א] כשהתחיל להתפלל והיה צריך לנקביו, דחוי הוא
 מלהתפלל, הלכך מה שהתפלל, אינו תפלה וחזור לראש. ומר סבר גברא
 חזיא הוא ותפלתו תפלה. ופירש רש"י אף על פי שאינו יכול להמתין עד
 שיסיים תפלתו. תפלה דרזיה היא מה שהתפלל קודם שתיתה, עכ"ל, הרי
 לדחך מאן דאמר גברא דחויא הוא. ואפילו לאידך דסבירא ליה דגברא
 חזיא הוא. ניהו דסבירא ליה דיעבד תפלתו תפלה. מכל מקום איך נרחיק
 פלוגתניהו ונאמר דסבירא ליה דמקרי אונס. מה דלאידך סבירא ליה דמקרי
 דחויא: וכמו שכתבתי סימן ס"ה. "ס"ק ב' בשם הרשב"א" [זרכות לג, א] ר"ה
 ירושלמי והראב"ד [הובא ברשב"א שם]:

צא (ס"ק ב) מכנסים בו. עיין ריש סימן ע"ד. משמע גם כן הכי, שכתוב
 היה יען ערום בטליתו צריך לחוץ בטליתו על לבו ואז יקרא בו,
 משמע דבחיצת טלית הדבוק לגופו סגי שלא יהיה לבו רואה את הערוה:
 (ס"ק ג) בג"ז בו. מדת חסידות. ומה שכתב מ"א סימן ב' ס"ק ו' בשם

ורחב ד' הוי מחיצה לעצמו. כבר תירץ הגר"א שם סעיף קטן ל"א שכתב: עיין עירובין סוף פרק ב', וכוונתו דשם דף כ"ו אמרינן מחיצת אדרכתין ומחיצה שעשוי לנחת אינה מחיצה. אך צריך עיון דבודאי מדאורייתא הוי מחיצה, אלא מדרבנן לא הוי מחיצה. וצריך עיון):

ד אסור לעמוד על דבר גבה, כגון כלי או ספסל, אף-על-גב שאינו גבה יו"ד טפחים, ולא על גבשושית הגבה ג' טפחים, דהוי דרך גאונה. אכל על עשבים ששוטחין ביום הכפורים וכיוצא בו ועל מחצלת, מתר. ומפל מקום ראוי לנהר שלא יעמד על שום דבר דמחזי כגאונה. ואם המקום גבוה ג' יוש בו ד' אמות על ד' הוי כעליה, וכן אם היה מקף מחיצות אף-על-פי שאין בו ד' על ד', מתר, שאין גבהה נכר, פינן שחלוק רשות (ז):

ה אסור להתפלל מישוב, וכל שכן משכב, ואפלו לסמוך על שום דבר, אם לא כשהוא חולה קצת. ואם אי אפשר לו להתפלל, מפל מקום יתרה בלבו, שנאמר, (תהלים ד', ה'): "אמרו בלבבכם". ואם הוא בדרך והוא נחוץ לדרך, אם יכול לעמוד על-פל-פנים בג' ראשונות וג' אחרונות כדי לקיים הפריעות והפסיעות, מוטב, ואם לאו יתפלל מישוב, ויעשה הפריעות מישוב. ואמנם מוטב להתפלל בעלות השחר וגם מנחה תכף חצי שעה אחר חצות, כדי שיוכל להתפלל מעמד (ז"ד):

ו לא יתפלל בצד רבו ולא לאחוריו ולא בפניו, כשהוא רבו מבהק שלמד רוב חכמתו ממנו, או גדול הדור. ונראה לי, דהוא הדין אביו, אלא אם כן הרחיק ד' אמות. ודוקא כשמתפלל ביחיד, אכל בצבור וסדר ישיבתו פה, מתר (ז):

ז אסור לאחז בידו שום דבר בתפלתו, רק הסדור שמתפלל בתוכו, וירשם בסדור כל המקומות שצריך בתפלתו, כדי שלא יצטרך לחפש, ואם התחיל להתפלל שמונה-עשרה ונתפלפל, מתר לילך למקום הידוע לו לקח משם סדור (סימן צ"ו בשלחן-ערוך וט"ז). ואם נפל ספר על הארץ ומטריד אותו, מתר להגביהו כשיסיים הפרקה (שם במגן-אברהם):

ח אסור להתפלל עד שיכסה לבו, וכדיעבד יצא. ומי שדרכו לילך בתגורה, אסור להתפלל עד שיחגר, אף-על-גב דבשאר ברכות אין צריך לזה. ויתעטף בבגדיו בדרך שהולך לפניו, וכן אינו נכון להתפלל ב"קאפטין" (חלוק-בית) ובבגד הפתוח, או ב"שלא-ף-ראק" (בגד-שנה), כמו שכתוב (עמוס ד', י"ב). "הכון לקראת אלהיך". וישם כובע בראשו בדרך שהולך ברחוב, ולא בכובע הקטן שתחת הכובע, או "שלא-ף-מיטץ" (נפת-שנה), ופשיטא שלא יתפלל ברגלים מגלים, אם אין דרך אותו מקום כן לעמוד לפני גדולים (סימן צ"א):

ט אם נשמט טליתו באמצע תפלתו יכול להתזירו, אפלו נפל רבו, אכל אם נפל כלו אינו רשאי להתעטף, דהוי הפסק. ואם עוקצתו כנה, מתר לטלה בבגדו שלא

יתבטל מחשב (סימן צ"ז). וכן מלמולי זיעה. לו מים, די כן צ"ב). ולענין נ עליו משא יזה י צריך להפ "והתפללו דרן פנים למזרח, מתזירין למעו לצפון, נמצא הקדשים, ששו "תל-תלפיות" לקדש-הקדשי למזרח, אלא לקדש-הקדשי וגלולים עומד ואם תלוים ש הכנסת, אלא יא יכנן רגל דבר, וכשמתפ ומסתכל בשא השכינה בשעת באימה ויראה הארץ כבודו" שום נכרא, מי כעני בפתח ב שהוא אומר, ז שכתוב בחנה, גרסאות וציון * סעיף י: "בביו גרסות המקור:

יוצא ראיו ע"י. חסון מזאווה צ"י

בעוהש"ת

זה השער לד' צדיקים יבואו בו

ספר

גיבור דוד

ח"א

על שאלות המצויות מידי יום ביומו

בהלכות תפלה

לפי סדר השר"ע סימנים פ"ה-צ"א

מהדורות לאנדא

כל אלה חוברו יחדיו בעזרת ד' יתברך ויתעלה

ע"י הצעיר באלפי

ישראל דוד הארפענעם

רב דביהמ"ד "ישראל והזמנים"

מח"ס ישראל והזמנים ג"ח, שו"ת ויברך דוד ח"ח

ספר חינוך ישראל, ס' נשמח ישראל, שו"ת מקדש ישראל ח"ח

שו"ת נשמח שבת ד' חלקים, וש"א"ס

תשע"ז לפ"ק

ברוקלין נ.י.

ברגלים מגולות דשפיר דמי, ושכן נהגו בכל ארץ המערב להתפלל יחפים, וכ"ה בברכ"י ובמ"ב סק"ג ובכפה"ח, והיינו אף בלא פוזמקאות כלל]. ועיי"ש בב"ח, ומתרעם על שמתפללים עם עקב מגולה, והובא נמי בשאה"פ (וממילא שאין להתפלל עם פאפאטשע"ן (נעלי-בית) כשאינו לבוש זאק"י, ויל"ע להתפלל עם קראק"ס ברגליים מגולות כיון שרוב רובו מכוסה, אלא שהבשר נראית מתוך הנקבים), ובפמ"ג סוס"י צ"א דכללא דמילתא אם דרך לעמוד בפני הגדולים כך רשאי.

וי"ע אצלינו מהו להתפלל כשהוא לבוש רק עם זאק"י בלא מנעלים שמשו"ע וכן משו"ע הרב (ס"ה) יוצא להיתר נוכ"י ממס' שבת (י). דרבא רמי פוזמקי ומצלי (פרש"י אנפלאות חשובים), ועיי"ש בתוס' מאכן יש להוכיח שאין להתפלל יחף אלא בת"ב ויוכ"פ, וצ"ע דגם אז מותר ללבוש פוזמקאות, וכן האריך בס' מור וקציעה, ושאדרבה יהדר להתפלל כן, אבל מ"מ הלא אין הדרך כן בזמנינו לעמוד לפני המלך ככה, וממילא שאף אם מתפלל בביתו ביחידות אסור. ועי' נמי בקריינא דאיגרתא (ב-פא) דבזמנינו אסור להתפלל נעלים דהוי זלוול כיון שאין עושין כן לפני גדולים.

להתפלל בזרועות מגולות

להג"ה שגם בזרועות מגולות אין להתפלל, ממילא שבני"א שמלובשים כתונת שיש לו בתי זרוע קצרים (קורצע-ערמעל) לא יעמד להתפלל ככה (אבל אם הזרוע מכוסה אלא 'שהקנה' מגולה לכאורה אין קפידא כל כך) ואף הלובשים מעיל להתפלל ידקדקו בהג"ל בשחרית כשמניחים תפילין של יד והזרוע נשאר מגולה, ועל כן יש לקנות כתונות עם בתי ידיים ארוכים, וגם רחבים כדי שלאחר הנחת תפילין של יד יוכלו לשלשל הבית יד לכסות כל הזרוע (ויל"ע אם נזדמן לו בתי ידיים ארוכים קצרים שאינו יכול ללובשו על זרועו (מחמת גובה תפילין של יד, ואולי כיון שרוב הזרוע מכוסה סגי).

ובעיקר הדבר יש להעיר מהמבואר בשו"ע סי' נ"ג (סי"ג) דמי שזרועותיו מגולות לא ירד לפני התיבה, משמע דאילו אצל שאר המתפללים אין קפידא, ואולי דאצל ש"ץ הוא לעיכובא (משא"כ כשהתפלל 'בלב' מגולה שכי המבחר דבדיעבד יצא), שו"ר בב"ח הנ"ל שכי על דין הנ"ל שפוחח שבגדיו קרועים וזרועותיו מגולות לא יעבור לפני התיבה, דמשמע דלעצמו מתפלל ככה (סיים עלה) 'מפני שהוא עני ואין לו בגדים אחרים' (רק בגדים קרועים) עיי"ש, ממילא שבלא"ה אסור.

פיומן קפ"ב

אשאלה - מהו להתפלל בלא מעיל? עליון (רק בכתונת (העמ"ד)).

תשובה - יתפלל כשלבוש מעיל וכובע. בשו"ע (ס"ו) והוא מהרמב"ם) שדרך חכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהן עטופים (והיינו כל הג' תפלות, שבבוקר ממילא (הנשוי) מתעטפים בטלית), וכ"ה בס' בא"ח (א' יתרו) שראוי לכל אדם לדקדק שלא להתפלל אלא כשהוא עטוף גלימא שהיינו בגד עליון שהאדם לובש כשהולך בשוק וברחובות, וכ"ה בס' כפה"ח (סקכ"ו) ושכ"ה בס' חסד לאלפים לבעל פלא יועץ.

ופשוט דלא בעינן עיטוף בטלית דוקא, דמעיל שלנו היינו נמי עטיפה, ומסתבר דגם מעיל קצר הוא בגדר עטיפה, ובכלל יוצא מהמחבר שאינו לעיכובא.

עטיפת הראש עם הטלית

ממילא שכשמתפלל שחרית עם טלית שיעטוף כל ראשו עם הטלית מדין עיטוף, וע' מ"ב (סי' ה' סק"ד) משם הב"ח דצריך שיהא הטלית על ראשו מתחילת התפלה עד סופה, ומסתבר שכל ראשו יהיה מכוסה [אלא שבזוה"ק

מובא בטו"ז רהס"י איתא דב ועינוי בגין דלא יסתכל בשכיניו (ומ"ב סק"ו) שכן נוהגין לכסות בטלית של מצוה בשעת התפלה הנ"ל דבעי עיטוף), וצ"ע דמל עד העינים ולא עד בכלל, ואי איתא זעניו (דהיינו עד בכלל ס"ד ד"ה דהנהגים לשלשל אח (למטה מעיניהם) י"ל דמותה ונראה דתלוי אם מתפלל מתוך ו שיכסה עינוי, ועשו"ת מנח"י ח מג"ג (סק"ג) מתרעם על אלו מעל ראשו. שדב"ז נחשב לה הדרך לעמוד כן בפני הגדולים להתפלל עם כובע ו לכאורה להג"ל יש לדקדק בו (מערב) עם כובע (מכלל עיטוף (עמש"כ בס' נשמ כי"ד אות י' לגבי אבל שחיי ודוחק לחלק בין סתם עיטוף [ונבשחרית הרי עוטף ראשו עם בס' מקור חיים להחז"י שכי על להתפלל בלי מצנפת ונכלל בג עי"ש אין להתפלל בלי גלימא לו כמה מלבושים וכיוצא בה: ואין דרך לעמוד לפני גדולים ובערוה"ש (ס"ו) כ' לפי הכלי בבגדים שיוצא בהם לרחוב, להתפלל בכובע קטן, רק כ שהולכין ברחוב עיי"ש, וכן מנ מהחיי"א דבזמנינו צריך להשי בעת התפלה כדרך שהולך בו הקטן שתחת הכובע, שאין דו אנשים חשובים. וצ"ע מה ע שהולך ברחוב או כהדרך שו חשובים, דבזמנינו יוצאין לרחו אבל אין עומדים לפני אנשים בלא כובע, אבל עומדים לפני מ

ממלכי אוה"ע בגילוי ראש (כמו שהן עצמן הולכין בגילוי ראש, משא"כ לפני גדולי ישראל שמקפידים תמיד להיות לבוש כובע גדול). וראיתי כ' שמצות הכון שיתלבש כמו שהולכין לחתונה, ולחתונה הולכין תמיד עם כובע. ולכאורה לפ"ז אין מן הראוי להתפלל כשהוא לבוש קוטשמ"ע, שאינו דבר מכובד ואין נכנסין עמו לאולם חתונה, ועשו"ת חמדת צבי (ח"ג סי' א').

כשבשעה שהציבור מתפללים אין עמו מעיל העליון וכובע שלו (ואח"כ לא יהיה מנין שני) לכאורה לא יתפלל עמהם דתפלה בדרך כבוד שיסודו הוא מקרא בדברי קבלה 'הכון לקראת אלקיך ישראל' (עמוס ד"ב) דוחית מצות תפלה בציבור, אבל בס' הליכות שלמה (פ"ב אות ט"ו) כ' שאין להפסיד תפלה בציבור משום מצות הכון, אפילו אם רגיל תמיד לילך בכובע ומבוש עליון (ולא הביא סייעתא לדבריו) וצ"ע, שו"ר בס' שמחת הלבבות משם בעל קות"ש ז"ל שגם אם יפסיד תפלה בציבור יחכה עד שישגי כובע (וחליפה) רעק"ל. ועי' בס' יגל יעקב (דרדק, מכתבים, ע' פ"ז).

ואגב בס' שמחת הלבבות (ע' רי"ג) מביא מהגרמ"ק שליט"א שגם בשחרית כשלבוש טלית יקפיד ללבוש (חליפה) רעק"ל (חוץ מהטלית), אבל הג"ר גדליה נאדל ז"ל לא הקפיד על כך, וי"ל שתלוי בצורת לבישת הטלית, אם מתעטף עמה ממש אי"צ, אבל כשהטלית רק משולשל על הכתפיים שניכר חסרון החליפה יש להחמיר [ופשוט שביוכ"פ שלובשין קיט"ל שאי"צ ללבוש עוד מעיל (או בעקיטש"ע), מיהו הרבה נוהגים שלא להחסיר הבעקיטש"ע].

סימן קפ"ג

שאלה - האם מצוה לחגור הגורה (גארטע"ל) בעת התפלה.

תשובה - מדת חסידות (ומנהג חסידים לדקדק ע"ז).

מובא בטו"ז רהס"י איתא דבעי לכסויי רישיה ועינוי בגין דלא יסתכל בשכינתא, ועיי"ש בפמ"ג (ומ"ב סק"ו) שכן נוהגין לכסות הראש עד העינים בטלית של מצוה בשעת התפלה (וציין לשו"ע ס"ו הנ"ל דבעי עיטוף), וצע"ק דמלשון הפמ"ג משמע 'עד העינים' ולא עד בכלל, ואילו בלשון הזוה"ק איתא 'ועינוי' (דהיינו עד בכלל) ובבה"ל סי' ק"ב ס"ד ר"ה דהנוהגים לשלשל את הטלית על פניהם (למטה מעיניהם) י"ל דמותר לעבור לפניהם), ונראה דתלוי אם מתפלל מתוך הסיודור או לא שייך שיכסה עינוי, ועשו"ת מנח"י ח"י סי' ב"ן, וכן בס' מג"ג (סק"ג) מתרעם על אלו המסירים הטלית מעל ראשן. שדב"ז נחשב לחוצפה הואיל ואין הדרך לעמוד כן בפני הגדולים (וצ"ע בזמנינו).

להתפלל עם כובע (הגדול)

לכאורה להנ"ל יש לדקדק נמי להתפלל (מנחה מעריב) עם כובע (הגדול) שזהו ג"כ ממלל עיטוף (עמש"כ בס' נשמת ישראל ח"א סי' כ"ד אות י' לגבי אבל שחייב עטיפת הראש, ודוחק לחלק בין סתם עיטוף לעיטוף הראש) [ובשחרית הרי עוטף ראשו עם הטלית], שו"ר נמי בס' מקור חיים להחור"י שכי' על מחבר הנ"ל שאין להתפלל בלי מצנפת ונכלל בכלל עטיפה עכ"ל, עו"ש אין להתפלל בלי גלימא ומצנפת אף שיש לו כמה מלבושים וכיסויי הראש, דבעינן הכון, ואין דרך לעמוד לפני גדולים בלי גלימא וכובע. ובערוה"ש (ס"ו) כ' לפי הכלל שצריך להתפלל בכגדים שיוצא בהם לרחוב, ושעל כן נמי אין להתפלל בכובע קטן, רק כובע (גדול) כמו שהולכין ברחוב עיי"ש, וכן מביא במ"ב (סקי"ב) מהחיי"א דבזמנינו צריך להשים כובע על ראשו בעת התפלה כדרך שהולך ברחוב, ולא בכובע הקטן שתחת הכובע, שאין דרך לעמוד כן לפני אנשים חשובים. וצ"ע מה עיקר הדגוש 'כמו שהולך ברחוב' או כהדרך שעומד לפני אנשים חשובים, דבזמנינו יוצאין לרחוב בלא כובע גדול, אבל אין עומדים לפני אנשים יהודיים חשובים בלא כובע, אבל עומדים לפני מלך (ופרעזידענ"ט)

שו"ע סי' לוח' לא גל שאר ט"ץ הוא ולה שכי' ל שכי' על ודרועותיו : הלעצמו ני ואין לו ש, ממילא
'מעיל' עמ"ד
מעיל
ז"ו והוא הם שלא יו כל הג' מתעטפים שראוי לכל שהוא עטוף יש כשהולך ח (סקכ"ו) לא יועץ.
וקא, דמעיל מסתבר דגם בכלל יוצא לית שיעטוף עיטוף, וע' דצריך שיהא ז עד סופה, ולא שבזוה"ק

ספר שמחת הלכות

בירווי הלכה וחידושי תורה
הקשורים להל' תפלה ציצית ותפילין

בשילוב עם מאות פסקים והלכות, עובדות והנהגות שראיתי או ששמעתי מפייהם,
מתלמידיהן ומצאצאיהן של רבותינו מרנן רשכבה"ג

רבנו חיים הלוי . החזו"א . הרב מבריסק . הגר"א קוטלר . הגרי"א הענקין .
הגרא"מ שך . הגרי"י קניבסקי . הגר"מ פיינשטיין . הגרצ"פ פרינק . הגר"י
קמינצקי . הגרי"י רודרמן . הגרי"י ווייס . הגרש"ז אויערבאך . הגרי"ש אלשיב .
הגרי"מ פיינשטיין . הגרמ"ש שפירא . הגרמ"י לפקוביץ . הגר"ש וזנר . גאב"ד
דעברצין . הגר"ח"פ שיינברג . הגר"ש ווסרמן . הגרי"ז סג"ל . הגרא"י זלזניק .
הגר"ז רוטברג . הגר"מ גיפטר . הגר"ח קרייזווירט . הגרב"צ אבא שאול . הגר"ז
קרייזר . הגר"א ברמן . הגר"ש בירנבוים . הגרי"י פישר . הגר"ח פרווה . הגרי"א
וויינטרויב . הגר"י שפירא . הגר"ב ראקוב . הגר"א הלפרין . הגר"א גרינבלט .
הגרד"צ קרלינשטיין . הגרמ"מ שולזינגר . הגרא"ז רובינשטיין ועוד

ולהבחל"ח

מרנן רבותינו הגאונים הגדולים שליט"א
ממעתיקי השמועה אשר מפייהם אנו חיים

ממני

שמחה הלוי בן אאמור"ר הרה"ג ר' בן ציון הולנדר

שנת תשע"ו לפ"ק

74 לבישת כובע וחליפה

ולפי הנ"ל בחוגים של הבני תורה שתמיד מקפידים ללבוש כובע וחליפה כשהולכים לפגישה עם אנשים חשובים או כשמשתתפים באירוע מיוחד, צריכים להקפיד ללבוש כובע וחליפה בשעת התפלה^פ, עד כדי שמרן הגרי"ש אלישיב^צ נקט שגם אם יפסיד תפלה בציבור יחכה עד שישגיג כובע וחליפה^{צא}. ועוד יותר הא מרן הגר"פ שיינברג^{צב} סבר דמותר אפי' ללבוש הכובע וחליפה של מישהו אחר בלי רשות דניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה^{צג}.

75 כעומד לפני מלך

וכן רואים דמרנן הגר"י אברמסקי (ספר אשי ישראל) והגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה פ"ב דבר הלכה אות כ"ג) נקטו שגם להתפלל כשהחליפה תלויה על כתפיו הוא אינו ראוי כיון שלא עומדים לפני אדם חשוב כן^{צד}. ומשמעות דברי מרן הגרש"ז אויערבאך הוא דה"ה במי שלובש שקית ניילון על הכובע מפני הגשמים יש לו להוריד את זה לפני התפלה חוץ אם זה סוג ניילון שעשוי במיוחד להתאים לכובע. אבל אע"פ דכ' המ"ב שם שאין ללבוש כפפות כדרך עוברי דרכים בשעת התפלה מ"מ ראיתי שמרן הגרי"ש אלישיב היה מיקל לפעמים להתפלל מנחה או מעריב כשהיה לבוש עדיין במעיל חורף שלו. וכן אמר מרן הגר"פ שיינברג^{צה} שמותר לכתחילה ללבוש צעיף כדי לחמם אותו, בשעת התפלה^צ.

הערות

טהרות, מ"מ היות שהוא לא יכול לשבת ולכתוב חידושים זה נק' ביטול תורה באיכות וא"א לקרוא לזה יסורים של אהבה.

פט. מרן הרב מבריסק הקפיד ללבוש הפראק והכובע כל פעם שבירך ברכה ולא רק בשעת התפלה, וכן מו"ר הגר"ש בירנבוים הקפיד ללבוש הפראק וכובע כל פעם שבירך אשר יצר.

צ. בסי' וישמע משה ובסי' קב ונקי ח"ב סי' כ"ב.

צא. ראיתי שהגאון ר' גדליה נדל לא הקפיד ללבוש החליפה בשחרית כשבין כך היה עטוף בטלית, אבל אמרו לי שמרן הגר"ח קניבסקי נוקט שגם בשחרית יקפיד ללבוש חליפה חוץ מהטלית.

צב. בסי' של הרב שמואל אסייג [באנגלית] על חייו של מרן.

צג. אבל זה ברור שזה לא מעכב בדיעבד כדכ' מרן הגר"מ פיינשטיין (יו"ד ח"ג סי' ס"ח) עפ"י הרמב"ם פ"ה מהל' תפלה.

צד. אע"פ דראיתי מרן הגרי"י פישר הולך עם המעיל תלוי על הכתפיים ברחוב בשבת וכדמקובל שכך סבר מרן החזו"א מ"מ אמר לי מרן הגרי"ש אלישיב דיש להחמיר לא ללכת כן ברה"ר. וכן נקט מרן הגר"מ פיינשטיין.

צה. בסי' הנ"ל של הרב שמואל אסייג [באנגלית].

צו. בסי' קב ונקי ח"א סי' י"ט מובא דמרן הגרי"ש אלישיב אמר דצבעי שלא מתבייש ללכת עם בגדי עבודה שלו ברח' יפו בירושלים יכול בשעת הדחק ללבושם בשעת התפלה.

הנהגת גדולי הדור

מרן הגר"י קמינצקי (ס' אמת ליעקב) טען דמפני הדין הזה שהוי כאילו עומדים לפני המלך צריכים להקפיד גם בשחרית כשלוש בתפילין להכניס היד לשרוול של החליפה ולא רק של החולצה וכדראיתי שכך נהג מרן רה"י הרב שך וכך נוהגים מרנן רה"י הגר"ש אויערבאך והגר"ח קניבסקי, אבל למעשה מרן הגר"מ פיינשטיין לא הקפיד ע"ז וכן ראיתי שמרנן הגר"ש אלישיב והגרמ"י לפקוביץ היו מתפללים שחרית כשהשרוול של החליפה תלוי על כתיפם. L

תפלה במטוס

המג"א בסי' צ"ד ס"ק י"ד חוקר האם תפלה בעמידה עדיף מתפלה בישיבה היכא דבישיבה יש יותר כוונה ומסיק דבישיבה עם כוונה עדיף וכדנפסק במ"ב סי' צ"ד ס"ק ל'. ומפני זה כ' מרנן הגר"מ פיינשטיין (אורח ח"ד סוף סי' כ') והגר"ש אויערבאך (הליכות שלמה פ"ח ס"ד) דעדיף להתפלל במטוס בישיבה מבעמידה וכדראיתי למעשה שהגאון ר' יצחק ברנפלד (גאב"ד חוג חתם סופר) העדיף להתפלל במטוס בישיבה מלהתפלל במנין בעמידה. אבל שמעתי מהגאון ר' יהוקאל ראטה דלמעשה מנהג העולם הוא לעשות מנין בעמידה במטוס ורק יחידי סגולה שתמיד מתכוונים הרבה יתפללו בישיבה וכדהוסיף דיש לבדוק אם מי שמתפלל בישיבה זה מטעם נוחות או שזה לשם שמים. וכן מובא (ס' ישא יוסף) בשם מרן הגר"ש אלישיב דיש להתפלל בעמידה במטוס.

מקום מיוחד לכל הדתות

לפעמים בשדה תעופה בחו"ל מייחדים מקום להתפלל לכל הדתות, גם לערבים גם לנוצרים וגם ליהודים ושאלתי את מרן הגר"מ שטרנבוך אם מותר להתפלל שם וענה לי שאם אין שם שום שמץ של ע"ז כגון שתי וערב מותר להתפלל שם. וכן מובא בס' מסורת משה שכך נקט מרן הגר"מ פיינשטיין, וכדהוסיף שם דבמציאות מסתמא הגוים לא יתפללו במקום שאין להם צלמים ולא נמצא כומר.

ליד צינור ביוב

איתא בשו"ע סי' פ"ז סעי' א' דצריך להרחיק מגרף של רעי ועביט של מי רגלים העשוי מחרס או של עץ כמו מצואה, אבל לא מאלו העשוי ממתכת, זכוכית או של חרס מצופה אם הם רחוצים יפה, כדמסביר המ"ב בס"ק ד' דאלו של מתכת חכוכית אין בולעין ואפי' אם בולעין אין בליעתן מרובה. ולכ' צ"ל אותו דין בצינור ביוב דיש הברל אם זה עשוי ממתכת דאו יהא מותר להתפלל מולו, לבין אם זה עשוי מחרס דאו יהא אסור להתפלל כנגדו.

דעת מרן הגר
אלא דלמענ
אויערבאך והלי
עשוי לקבל הצ
בסי' פ"ג סעי' ז
למרחוק מותר
דמרן בעצמו ה

דעת מרנן הג

ומצד שני מ
הצינור עשוי כ
כ"כ תדיר, כמ
כדוראים כשפ
בלכלוך. וכ"כ
מתכת בבגד ב'

סיפור עם הג:

זכור לי שה
להדליק נרות ז
מסתובב הלוך
ראה שיש צינ
לברך ברכה מז
להגיד לי מיד ו

מול דלת של

ובדין לא לה
ס"ק ל"ח) דהיות
דאין ריח רע.
מותר דהרי הו
הכנסת יש לסו

הנהגת מרן ד

אבל יש לצי
של הבית הכנ
הכסא (וע' ארחו

ספר יגל יעקב

מכתבים בדברי תורה, הלכה,
השקפה וענינים שונים

מאת הגה"ק מרן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל
ומעוד גדולי ישראל

שקיבלו אאמו"ר הגה"צ רבי יעקב לוי שמואל זצ"ל
ואאזמו"ר הגה"צ רבי חיים שמריהו זצ"ל

דרך

והוספתי עליהם בשולי הגליון

ישמח ישראל

והוא הנחות, מקורות, הערות, ביאורים וציונים
כולל פסקי הלכות מפוסקי דורנו שליט"א

בחמלת ה' עלי

ישראל תנחום דרך

מח"ס נחמת ישראל וישמח ישראל

שנת יגל יעקב וישראל לפ"ק

ע"כ. ולדעתי אפשר לסכם שהוא אחד לשלשים יום (וכמו דמצינו לגבי ספרים ששוטחן אחד לשלשים יום).
וע"כ אם עברו שלשים יום שלא הניחם יש לומר דיצטרכו בדיקה אחת לשלש שנים וחצי, אך גם זה לא ברור דאם לא הניחן שלשים יום ואח"כ הניחן יום יום שיצטרך בדיקה כעבור שלש שנים וחצי.

ולכן למעשה, יהיה איך שלא יהיה, אם התפילין הם מונחות ועבר הרבה זמן שלא בדקן כדאי כעת לבדוק אותן, אמנם עד שיבדקו אותם ובא אחד לשאול אותם נראה דאפשר להשאילם באופן עראי, דבזה סמכינן על החזקה.

76 ב. לגבי השאלה, מה עדיף טפי להתפלל בכובע ובגד עליון וביחידות או שיצטרך אח"כ ללכת לחפש מגין ויבטל זמנו, או בלי בגד עליון וכובע ובמגין?

ואם תימצי לומר דזה עדיף להתפלל במגין האם יש כאן חשש של קבלה דהוי כנדר? זה תורף השאלה כפי שאני מבין. הנה בודאי שתפלה בציבור דוחה ענין הבגדים (132) מק"ו אם דוחה רחיצת סתם ידיים וכב"ח בסי' רג"ל הו"ד במשנה ברורה סי' צ"ב ס"ק כ' כל שכן שדוחה ענין המעיל וממילא אם הדין הוא כך, הרי ההנהגה של מעיל וכובע כפופה לדין וממילא

ישמח ישראל

אבל עיי' בשולחן הטהור סי' ל"ט סעי' ב' שכי, שבזה"ז שאין אנחנו מניחין תפילין כל היום הוה כמו לפרקים וצריכין בדיקה פעמיים בשבעה שנים.

(132) ועיי' שו"ת אג"מ יו"ד ח"ג סי' ס"ח אות ד', ועיי' אבני ישפה ה"י תפלה פ"א סעי' ו', וכך הורו הגרשז"א זצ"ל והגריש"א שליט"א, ועיי' תפלה כהלכתה פ"ז הערה פ', והליכות שלמה פ"ב אות ט"ו, ועיי' ספר אשי ישראל פ"י הערה ט"ו בשם הגר"י נויבירט שליט"א.

אמנם, הגר"ח קניבסקי שליט"א סובר שלא יתפלל בלי כובע וחליפה, הובאו דבריו בספר נקיות וכבוד התפילה פרק י"א סעי' ה'.

אין צריך שום התרה, דקבלת ההנהגה הזאת היתה על דעת הדין וההלכה.

אמנם יש פה ענין אחר, דכודאי מכת"ר לומדים אחרים, ואם יראו שכת"ר נוהג כך באיזה פעם יתלו הם שהדבר מותר תמיד ואיכא חשש חלול השם וזה צריך לשקול בדעתו, ואם יש חשש וכו' עדיף שיתפלל אח"כ ביחידות, ומצינו דוגמת זה בדין דגם ביחיד אם איחר המנין יש לו להתפלל בבית הכנסת ולא בבית וכתב שם המ"ב דאם יצא מזה חילול השם עדיף שיתפלל בביתו, עיין סי' צ' סעי' ט' ומ"ב ס"ק ל"ג. L

ג. בענין שווא תחת אות גרונית, הנה אם זה תחת קי' (133) הה' נקראת כמו מפיק ה' ואם תחת ע' צריך להזהר לבטא הע' בשווא נח, ואם מבליעים לגמרי האות זוהי שגיאה אלא אם כן אין שום ניקוד תחת האות ההיא כמו פדהצור שאין ניקוד תחת הה', אז הה' נעלמת, אבל אם יש ניקוד שווא תחת הה' אז הה' נקראת כמו מפיק ה'.

יד"נ המברכו בחג שבועות שמח וכטו"ס,

ש. דבליצקי

ישמח ישראל

(133) וכמו דמצינו בפי' במדבר פרק ל"ד פסוק כ"ח פדקאל בן עמיהוד. וגם לדוגמא יקיה, לקיות, וקיייתם בכולן הה"א מורגשת בקריאה מדוייקת, ואינה נעלמת

מהמבטא.

הליכות שלמה

אסופת הלכות והליכות, הידושים והערות
מאת רבנו הגדול שר התורה
מרן הגאון החסיד
רבי שלמה זלמן אויערבאך זלה"ה

מתוך ספריו הגדולים ומכתב ידו
מהנדפס בשמו בשאר ספרים ומכתבי תלמודיו

על הלכות תפלה

נלקט, נסדר ונערך בעזרת השם יתברך
ע"י נכדיו
יצחק בהג"ר יהודה טריגר אהרן בהג"ר מרדכי אויערבאך
בהוצאת ישיבת "הליכות שלמה" תל-אביב

עיה"ק ירושלם ת"ו
תש"ס

הלבוש הראוי לתפלה

76 מו. בשעת התפלה יש להקפיד להיות לבוש בצורה מכובדת, כעומד לפני המלך, שנאמר "הכון לקראת אלקיך ישראל"⁷¹. ולכן גם מי שדרכו לילך במכנסים קצרים לרגל מלאכתו, כחקלאים ופועלים, רצוי שלא יתפלל בעורו לבוש כך כג⁷². והרגיל לילך בכובע ובמלבוש עליון ונודמן לבית הכנסת ללא מלבושים אלו, לא יתפלל בלעדיהם כד⁷³ אלא-אם-כן לא ימצא מנין אחר לתפלה, שאז אין להפסיד מעלת תפלה בצבור משום מצות הכון בלבד כה⁷⁴.

דבר הלכה

וכמו כן לענין עיקר אכילה קודם התפלה, דמנואר דהטעם הוא שמה ימשך, היינו לאו דוקא שימשך צאכילתו עד סוף הזמן, אלא גם שמה תשכיה ממנו האכילה את חובת התפלה, ולכן גם אם רואה השומר שגמר הלה את סעודתו ועדיין יש שהות להתפלל, לא יסמוך על כך, אלא צריך להזכירו שעדיין לא התפלל, שמה שכת חובתו⁶⁹. וכן הסועד נמסעדה הנעעלת בשעה קבועה קודם סוף זמן התפלה, ג"כ אסור לאכול ללא שומר, דחיישינן שעל ידי האכילה ישכח חובתו⁷⁰.

ארחות הלכה

69. ועיין מ"ב סי' תרצ"ב בשעה"צ סקכ"ט, דחולה שאוכל קודם קריאת המגילה, יבקש מאחר שיזכירו לקרוא את המגילה אחר אכילתו. 70. כתבי תלמידים. 71. עיין שבת י' ע"א וש"ע סי' צ"א. 72. תשו' כת"י. 73. וראה בסי' ותן ברכה עמ' ט' בשם רבנו לענין ברכת המזון, וז"ל: צריך להתלבש לגמרי כדי לברך ברהמ"ז, ואינו נכון לברך ברהמ"ז לבוש בחלוק, אמנם מי שחולה עד כדי ששוכב במטה מספיק שילבש חלוק מעל בגדי לילה שלו, וכן בחוף הים אין לברך לבוש בבגדי ים, ואם יש לו חלוק מספיק ללבוש חלוקו. ואם אין לו חלוק צריך להתלבש לגמרי, ויזהר לא ליראות כיוהרא כשמתלבש בחוף הים, עכ"ל. ועיי"ש פרק י"ח הערה 28 דהוא משום שדינה כתפלה, כמש"כ בשו"ע סי' קפ"ג ס"ח (אך עיי"ש הע' 27 דפשוט שאינה חשובה כשמו"ע ממש, דהא מותר לברך ברהמ"ז כשהוא שיכור משא"כ בשמו"ע, רק שלכמה דינים ניתן לה חומרא כשמו"ע). 74. כתבי תלמידים. 75. קוני "הקוד קוני יעקב". 76. תשו' כת"י הנ"ל. ולענין שאר דיני ש"צ כתב שם: "מבואר בשו"ע ומ"ב סי' נ"ג כל הכללים, ומסתבר דשפיר נוהגים גם בזה"ז". ומה שאין מקפידין בישיבות שיהי' השי"צ רק מי שנתמלא זקנו, אמר רבנו דחשיב כאקראי ולא כקביעות גמורה, וב"שיבה קטנה" בלא"ה נראה דאין קפידא בדבר, דרובם ככולם עדיין לא נתמלא זקנם ואין בזה חשש דכבוד הצבור (שהוא טעם דין זה כמבואר בסי' נ"ג סי' ובמ"ב סקכ"ג וכ"ד), ומה שרגילין בכך הוא מפני שצורך חשוב הוא לחנכם לעבור לפני התיבה. כתבי תלמידים. 77. רישות. וראה שו"ע סי' צ"א ומ"ב סק"ב. ואף לענין שבת היה חוכך להחמיר שלא להלך כך בזמננו ברה"ר במקום שאין עירוב משום איסור הוצאה והעברת ד' אמות, כי אין זה דרך לבישתו, ועיין ששי"כ פי"ח הע' כ"ד. 78. כתבי תלמידים. 79. שם.

מו. בירך או ה

כו. וליטן שלוש לנ
 אע"פ שגורס:
 שהוא שם שמים -
 מכוונים בזה לשם
 נגדר שאילת שלו

80. ועיין סי' צ"א כ
 (ד"ה ולענין) בשם ס
 יש להתיר למען הו
 דצריך כל אדם לשו
 שומר תומ"צ אבל ע
 יתנהג אחר בנימוס
 אלא למי שידוע שיו
 כן הורה בע"פ לשוא
 הדבר כפגיעה ועלבו
 רבנו שיציעו לו לב
 והסכים לכך ובירך ו
 מפיו), ויתכן שבגלל
 בדרך התורה, דבכה
 לפני עור לא תתן מ
 מאיסורא רבה, ואסור
 בנדון זה הואיל וכל
 לו לאכול הרי יכשל
 נתינת מכשול אלא
 יותר קטן, וכו', וה"ז
 שלו, דפשוט הוא דא
 כמכשיל אלא אדרבו
 דלפי הצורך שפיר ר'
 פירשו קרא דאל תוכו
 אחיך (— ומיהו בנר
 עובר על איסור, ורק
 שמוספר בשם החזו'
 שהברכה דרבנן ולא
 בכל גווני. הצבא כהו
 להחמיר בדבר בכל ו
 שלמה שם בשולי ה
 ומצוות, רח"ל, יש לו

אבני יִשְׁפָּה

על הלכות תפילה

בה יבוארו סדרי הקדימה של קטעים בתפילה ע"פ מעלותיהם, וכן יבואר בה באילו מקרים נדחית תפילה בציבור, ועוד דינים שכיחים הקשורים לתפילה, שנערך בהתיעצות עם גדולי הדור שליט"א אשכנז ועדות המזרח

אשר חנני הי"ת בזכות הרבים
ישראל פסח פיינהנדלר
רב ומו"ץ
בנתיבות

שנת תשמ"ה

מגולות מותר לו להתפלל

נפילה אלא גם לגבי קריאת
במי שנאנס מתירין בקי"ש
ן ברכות קי"ש וכן כל ברכה,
עלה ממתניו הוא ערום.³

ז) בשעת התפילה.⁴ ומכל
ר משום כן.⁵

אסור להתפלל עד שיכסה כל גופו,
למעלה. אמנם המעיין בב"ח יראה
לפני התיבה, משמע דרק לפני
בגדיו קרועים וזרועותיו מגולות,
עי"כ. ולפז"נ דאם הוא אנוס דינו
לפז"נ הוא הדין בלבוש גופיה
ס, אם אמנם הגופיה מכסה את
אתי גאון אחד שליטי"א.

תבואות שור סי' א' ס"ק ע"א
המתרחצים בים שהולכים לברך
גופם כדין, וכי"פ ג"א שליטי"א.
ז: הגדר, ונראה שגם הבה"ל הבין
וד, ולכן העתיק נאנס. אמנם צ"ע

סקי"ד דיי"א דדוקא מי שרגיל כל
ז בלא חגורה גם בשעת התפילה

ולך כל היום בלא חגורה, ואפילו
וקי"ד דבדיעבד אם התפלל בלא

ה. מי שאין ראשו מכוסה בשעת התפילה לא יתפלל כלל.⁶

7. כתב בחי"א⁷ דבזמן התפילה יתעטף בבגדיו כדרך
שהולך לפני שר, וישים כובע בראשו כדרך שהולך ברחוב
(חליפה וכובע). ומכל מקום נראה לי דאין להפסיד תפילה
בציבור משום כן.⁸

אזור יצא, ע"כ אין לו להפסיד תפילה בציבור משום כן, וכן הורה ג"א
שליטי"א. ונראה הטעם שהחיוב הוא משום הכון, ע"י לקמן הערה 10.
בענין חיוב לבשת חגורה בזמן התפילה נ"ל שיש בזה ג' גדרים: א)
מעיקר הדין יכולים לסמוך על הפוסקים שסוברים שחיוב אזור הוא רק
במי שהולך כל היום בחגורה, אבל בלא"ה אין חיוב וכמו שמובא במ"ב
סי' צ"א סק"ד. ב) ונכון שלא לסמוך על זה רק לעשות כמו השי"ע
שסובר שחוץ מן הבגד שחוץ בין לבו לערוה (אבנט, ואצלינו זה נקרא
תחתונים) צריך עוד אזור לחצוץ מדין הכון, ולכן יש ללבוש חגורה
במכנסיים. אמנם אם המכנסיים מהודקים לגוף הסכים ג"א שליטי"א
שסגי בזה כי גם זה נקרא אזור. ג) מנהג חסידים שהאזור יהיה מיוחד
לתפילה ולא מן הבגדים שהולך בהם כל היום, וזה הידור מצוה נאה
בודאי.

6. ש"ע סי' צ"א סי"ג י"א שאסור להוציא אזכרה מפיו בראש
מגולה. ואף שבפרי"ח, ובהגהות רע"א (בשם פסקי מהרא"י סי' ר"ג)
ובמגן גיבורים נטו להתיר ע"ש, מ"מ סיים פרי"ח שיש להחמיר בזה,
ואמר ג"א שליטי"א דבזה"ז אדם המתפלל בראש מגולה נחשב ביזוי,
ועי"כ גם באונס לא יתפלל כך, ונראה דעכ"פ אם מכסה את ראשו אפילו
בידו שרי עכ"ד. וזו כדעת היש מקילין בסי' ב' ס"ק י"ב. וכי"פ בשו"ת
אגי"מ (או"ח ח"ד עמ' ס"ה) דמתפלל בגילוי הראש, א"י חוזר
ומתפלל.

7. כלל כ"ב ס"ח משום "הכון לקראת אלוקין ישראל".

8. דבעיקר דין חגורה משום "הכון" (שבת י.) י"א דהיינו דוקא
אם לבו רואה את הערוה, ועי"כ במקום דיש מכנסיים סגי (עיין ב"ח סי'

20

פרק ג

טבילה במקוה לענין תפילה

א. המחמיר לנהוג ולטבול טבילת עזרא תבוא עליו ברכ ודוקא אם על ידי זה לא יעבור זמן קיים ותפילה, ואפי דאפילו אם על ידי זה יתבטל מתפילה בציבור, גם כן י נכון להחמיר בזה.¹

ב. גם אם רואה שאם יטבול טבילת עזרא יצטרך לד בפסוקי דזמרה (דיאמר רק ביי אשרי וישתבח), עד לטבול ולדלג, מאשר להתפלל בלי טבילה.²

ג. טבילה בערב הרגל מצוה³, אבל אם על ידי זה יתבן מתפילה בציבור לא יטבול.⁴

1. במייב סימן פ"ח ס"ק ב', ולקמן בס"ק ד' כתב אם קשה עליו הטבילה רוחצין אייע בטי קבין, ועייכ מי שמאחר לפתות ירחץ את עצ בטי קבין, אם לא יעבור הזמן או שיפסיד תפילה בציבור. ושמע שיש מגדולי האדמוריים וחסידיים שמקפידים על טבילת עזרא ואפי אם יפסידו תפילה בציבור וכמבואר בספר טהרת יו"ט ועוד ספרים 2. כנייל, לפמ"ש לעיל מקורות 1 דגבי תפילה בציבור כתב המ לשון "אפשר", אייכ יש סברא דטבילת עזרא עדיפה, אייכ הכא דא מבטל תפילה בציבור, ופסוקי דזמרה הוא רק ידלג, נראה דטבילת עז עדיפה. ודומה לזה מצינו בבה"ל סימן ס"ט ד"ה שישלים. וכן לקמן פ' סיו ובמקורות שם.

3. ר"ה ט"ז ב' ואיר יצחק חייב אדם, רמב"ם פ' ט"ז טו"א היי 4. דכתבו האחרונים בזה"ל אינו נוהג דין טבילה (עיין בה"ט יו' שע"ג סק"ד צ"ח ביצה יז, שאג"א טז), ועכ"נ דדינו כטביע שא

ז. וכן אין להתפלל בבגדים שאינם מכובדים (כגון פיזימה, בגדי עבודה⁹ וכדו'), אמנם אין להפסיד תפילה בציבור משום כן.¹⁰

ח. אמנם אם יוכל להספיק ללבוש כן באופן שיתפלל בזמן חזרת השי"ץ, ביחד עם השי"ץ, עדיף טפי שילבש כראוי, בין בבגדים מכובדים ובין בחליפה וכובע.¹¹

צ"א), ויוצא ידי הכון בזה, ולפי סברתם גם לא צריך חליפה וכובע. ועוד לטעמא דבעינן לבוש מכובד משום שכך עומדים לפני מלך, בזה"ל בא"י יש הרבה בני"א שיעמדו לפני מלך בלי חליפה וכובע, ועייכ נראה דאין לדחות תפילה בציבור משום כן. ועיין עוד טעם לקמן הערה 10. ונראה עוד דאם מכסה ראשו וגופו בטלית שפיר יוצא בזה משום הכון, אף בלי כובע וחליפה.

9. מייב סי' צ"א ס"ק י"א "וכן אין נכון להתפלל וכו' בשלאף ראק"י ולפי"א אמר ג"א שליט"א שאינו כדאי שגברים או נשים יתפללו בחלוק בית (דזהו שלאף ראק), כי הרי לא הוי בגד מכובד ע"כ. והעירו לי שה"ה שאין להתפלל בנעלי בית. ולי נראה דכן ה"ה גם בברהמ"ז וקידוש דאינו כדאי לברך בחלוק כיון שנאמר בהם עיטוף ומבואר בב"י סי' קפ"ד שהוא בגד שעומדים לפני הגדולים. וג"א שליט"א הסכים ואמר שמוטב להדר גם בברהמ"ז וקידוש ע"כ. והארכתי בתשובה. 10. הנה כתב הרמב"ם פ"ה מהלכות תפילה ה"ה "יתיקון המלבושים כיצד? מתקן מלבושיו תחילה ומציין עצמו ומהדר וכו' ולא יעמוד בתפילה באפונדתו". וכ"פ השי"ע סי' צ"א ס"ה. ובהלכה א' שם הקדים הרמב"ם, גבי הדברים שצריך המתפלל לזוהר בהם "דאם היה דחוק או נאום או עבר ולא עשה אותן אין מעכבין וכו' ותיקון המלבושים". ועייכ בני"ד דהוא דחוק להתפלל עם הציבור י"ל דשרי. 11. לפמ"ש הח"ס (ליקוטים סי' ג) דג"ז חשיב תפילה בציבור, עייכ עדיף טפי שיתפלל בלבוש נכון. וגם דבמקום שכולם רגילים ללבוש חליפה וכובע או בגדים מכובדים והוא לא ילבש, אולי הוא יתבייש ולא יכיון כראוי, עייכ יעשה כמשי"כ, והסכים אתי לדינא ג"א שליט"א.

לא הוזכר התבואה הנה במתני' דנזיר דף י"ג ע"א הוזכר תקנתא דתנאי זה במתני' ומשם למדו זה התוס' גם לכאן עיין בתוס' נזיר דף ח' ע"א ד"ה שיהא, וגם הקשו שם התוס' קושייתך דא"כ לא חמור ספקו מודאו כיון שיש עצה להתנות ותירצו משום שיכול לבא לידי חומרא בנטמא קודם שהתנה, ובעצם יש גם לומר דר' יהודה סובר דכיון דעכ"פ נדר זה לבד שהוא בספק הוא חמור מודאי ולא ירצה בו לא מסתבר שיעייל נפשיה להתחייב כלל בו דכיון דיצטרך לנדר אחר לאיזה צורך יקבל עליו נדר זה שנמצא שהוא מיותר, ור"ש סובר דכיון שיתנה לו תועלת שזה יכרית אותו לידור נדר השני להפטר מנזרו אמרינן דמעיל נפשיה לספקא ומצד החומר דיהיה באם נטמא קודם שיתנה בנדר השני לא חש לזה וכן ר' יהודה לא היה חושש משום דלא מצוי רק משום דכיון שהוא חמור שבשביל זה יצטרך לנדר אחר בתנאי לא יקבל עליו נדר זה שהוא מיותר, וצ"ע בטעמייהו דתוס' שהוצרכו לדחוק בהחומר וגם לפרש שבזה פליגי ר"ש ור' יהודה, ואם לא היה עצה לתנאי אפשר שגם ר"ש יודה שלא מעייל נפשיה לספקא שלא יהיה לו תקנה.

ומה שהקשת לדחוקו דתוס' שאף שלר"ש הוא רק נדר מספק מ"מ במתני' הוא ודאי שתופסין חומר משמעות לשונו לדאי א"כ לא קשה כלום מספק נזירות להקל וגם ר' יהודה יכול לסבור כמתני' היא קושיא גדולה אם נפרש טעם התוס' שכיון שהלשון הוא גם לאיסור אמרינן כהאומדא דהיה לאיסור דלהיתר לא היה צריך כלל לומר דבלא אמירתו נמי היה היתר ולא שכיח לתלות שירצה לרמות או שלא ידע הדין והיה סבור דיכול לידור גם בדבר האסור, אבל אפשר לפרש כוונת התוס' דודאי יש לחוש שנתכוין לדבר האסור אבל כיון שספק נדדים להחמיר יודע שכן יפרשו בדבריו להחמיר א"כ הוא ממילא כפי' לשון שהוא לחומרא שהוא כבשר מליח של שמים והוי ממילא נדר ודאי ול"ד לאם יש בכרי מאה כור ונגנב שהוא רק ספק בהכרח, ולכן הוא לר"ש דמעיל נפשיה לספקא דלר' יהודה שספק להקל א"כ לא יפרשו בדבריו אלא להקל ולכן אין להחמיר אף כחומר הלשון.

ג.

ומה שאיתא בנזיר נ"ו ע"א בתוס' ד"ה הג אוכל וכו' היינו ביום קכ"א וכו' באמת קשה לי דתימא דלפי החשבון צריך להיות מותר ביין גם ביום ק"ט, דביום ג"ט ותחיל מנין השלישי, והוי יום ל"א דאו יכול לגלח אף אם הוא לנזירותו ביום פ"ט, ונגמר מנין הרביעי משום ספק נזירותו ביום ק"ח והוי יום ק"ט יום הל"א, וזה ודאי אין לומר שכ"ז שלא הביא קרבנות צרעתו אין עולין לנזירות ולכן יותחל מנין השלישי מיום ס', ולכן צ"ע ו' יאיר עיני.

ג.

ומה שאתה רוצה לומר דבאני בתוכ"ד של אחד שאמר הריני נזיר הוא מדין יד ולא מצד התפסה הוא סברא גדולה אבל אפשר גם לומר דגרע אני שאינו לשון כלל ולא יועיל אפילו בתכ"ד ועיין בר"ן דף ט' לענין הריני שאיכא מחלוקת בהריני בניזיר עובר לפניו אולי לא מועיל לשון של כלום וא"כ אפשר שאני אינו לשון כלל ועוד גרוע מהריני שלא יועיל אף בתכ"ד מצד לשון אי לאו התפסה וגם אפשר שתכ"ד גרוע לענין עצם לשון מדין יד כגון שאינו לפניו שהוא בחדר אחר ורק ששמע קולו דאין ניכר כ"כ להלשון להזכיר עליו מכפי שעובר לפניו שהוא באותו רגע ממש ולכן צ"ע בזה והר"ן אין אצלי וכשאבא הביתה אענין בזה בל"ג.

ד.

7 והנה ענין צניעות באנשים לילך מלובשים כל הגוף אינו מאיסורים אלא מעלה והזירות להיות מלובש גם בסתר מטעם שויתי ה' לנגדי ואף בבית הכסא לא יגלה עד שישב ומטעם זה כשהיה דרכם לשכב ערום בעת השינה והיו מכסים עצמם בסדין היה צריך מצד מעלה זו שיפשוט חלוקו תחת הסדין כדאיתא באו"ח סי' רל"ט סעי' ב' וללבוש החלוק כשהוא שוכב תחת הסדין כדאיתא בסי' ב' וכן צריך ליהדר מי שאפשר לו, ומדת הלבישה הוא כמנהג המקום כגון אם הדרך לכסות הזרועות והשוקיים צריך גם כשאין אנשים ללבוש כן ואם הדרך לילך בזרועות מגולות גם לפני אנשים א"צ לכסותם אף למדת חסידות, ובוה אין הכוונה שצריך ללבוש כהמדה שהולך לפני מלכים ולפני אנשים שאינם מכיריו אף שגם בחדרו הוא לפני מלך מלכי המלכים מ"מ גדר זה הוא רק בעת התפלה כדאיתא בסי' צ"א סעי' ה' ועיי"ש במג"א ס"ק ה' ושם הוא גם חיוב לכתחלה אף שאינו מעכב את התפלה כדאיתא ברמב"ם רפ"ה מתפלה, ותכא הוא המדה כיושב בחדרו לפני אנשים שאין עליו לכבדם אבל אינו רוצה להתבנות לפנייהם, ואם יש לו צער שתם לו ביותר או מצד אחר רשאי לילך וליכא בזה אף משום מדת חסידות דבאופן זה שהוא צער הרי הדרך הוא כן לישב גם בפני אנשים היודעים מצעריו והשי"ת הא יודע צערו אבל בגלוי ערוה אסור דהא אף כשהולך לרחוץ בנהר טוב לשחות או לכסות באופן שלא יגע בידיו כשהוא כלפי העם כדאיתא בשבת דף מ"א ובחדרו אף כשליכא אנשים צריך לכסות כמו לילך בבגד שמכסה וגם יש איסור משום שלא יוכל להרהר בד"ת ואם הוא לרפואה גם זה מותר, ואף יחף שלמדת חסידות אין לילך יחף כלל כדאיתא ברמ"א ס"ס ב' איתא בסי' צ"ב שבמקום שעומדים לפני הגדולים יחף רשאי אף בתפלה סוף דבר הא דסי' ב' הוא רק מדת חסידות ולא ענין איסור ובמקום

צער ליכא אף מדת חסידות והשיעור הוא באופן ש כיוון לפני אנשים כל מקום לפי מנהגו ובסי' הוא חיוב בעת התפלה והמדה הוא כמו לפני גדר ובשעת הדחק מותר להתפלל כי אינו מעכב, ו בפוחח שפורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה שפר במגילה דף כ"ד שיש בזה גלוי ערוה הא זה אף שאין לו בגדים ולמה רק לקרות בתורה ולו לפני התיבה אסור הא אסור הוא אף להוציא אז ודברי תורה מפיו ואולי כוונתו שאפשר לבא ל ערוה וצ"ע.

אביך אהבך בל"ג,

משה פיינשניץ

סימן סט

אבידת אביו ורבו כשאביו משלם שכר הלי

בע"ה

ו' מנחם אב תשל"ד

מע"כ ידידי מו"ה הרב ר' אהרן גאלד שליט"א.

בדבר אבדת רבו ואבדת אביו כשהרב למד בשכר

שלם השכר לרבו אם ג"כ אבדת רבו קו

וטעם הספק הוא מפני שהאב הא הביאו לעוה"ל

בלא התשלומין שלו לרבו לא היה רבו לומד

הנה הוא דין מפורש ברמ"א י"ד סימן רמ"ב סעי'

שכתב י"א הא דרבו קודם לאביו היינו שלומד

בחנם אבל אם אביו שוכר לו רבו שמלמדו אביו

לכל דבר והוא מספר חסידים ומסיק וכן נראה לי

וכן כנראה פוסק הש"ך ס"ק ס"ו שהעתיק לשון

חסידים ולא מביא שאיכא חולק ע"ו, והרמ"א

בלשון יש אומרים הוא שבפוסקים שלא נמצא חלו

אפשר שפליגי עליו, ועיין בחדושי רעק"א מספר

שבע דסברא נכונה היא אלא שלא חילקו הפו

ומשמע מלשון זה שסובר דכיון שלא חילקו הפו

פליגי על ספר חסידים ואולי סובר כן גם הרמ"א

כתב בלשון י"א אבל מ"מ פסק כס"ח אף שא"כ

כיחיד משום דהכריע בסברתו כה"ח שיכול ה

להכריע אף כנגד רבים כשהיה יחיד חולק כד

בפ"א דעדיות מ"ה ולמה מוכיחין דברי היחיד

המרויבין שאם יראה ב"ד את דברי היחיד ויסמוך

ופי' הר"ש בפי' השני שאם יראה לב"ד אחרון ש

כדברי היחיד הראשון יסמוך עליו כלומר יקבע

כמתו כמו שמצינו באמוראים שקבעו הלכה כי

בכמה מקומות ואם לא שמצאו דברי יחיד הראש

היו יכולים אחרונים לדחות דברי הראשונים מדעת

ע"ה מ"ה / מ"ה י"ג ע"ה ס' ס' א"ה ק

22

צער ליכא אף מדת חסידות והשיעור הוא באופן שהוא
 בזיון לפני אנשים כל מקום לפי מנהגו ובסי' צ"א
 הוא חיוב בעת התפלה והמדה הוא כמו לפני גדולים,
 ובשעת הדחק מותר להתפלל כי אינו מעכב, וצ"ע
 בפוחת שפורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה שפרשי'
 במגילה דף כ"ד שיש בזה גלוי ערוה הא זה אסור
 אף שאין לו בגדים ולמה רק לקרות בתורה ולעבור
 לפני התיבה אסור הא אסור הוא אף להוציא אזכרה
 ודברי תורה מפיו ואולי כוננתו שאפשר ל"ב לגלוי
 ערוה וצ"ע.

אביך אוהבך בלו"ג

משה פיינשטיין

סימן סט

אבידת אביו ורבו כשאביו משלם שכר הלימוד

בע"ה

ו' מנחם אב תשל"ד

מע"כ ידידי מו"ה הרב ר' אהרן גאלד שליט"א.

בדבר אבידת רבו ואבידת אביו כשהרב למד בשכר והאב
 שלם השכר לרבו אם ג"כ אבידת רבו קודמת
 וטעם הספק הוא מפני שהאב הא הביאו לעוה"ב כי
 בלא התשלומין שלו לרבו לא היה רבו לומד עמו,
 הגה הוא דין מפורש ברמ"א יו"ד סימן רמ"ב סעי' ל"ד
 שכתב י"א הא דרבו קודם לאביו היינו שלומד עמו
 בחנם אבל אם אביו שוכר לו רבו שמלמדו אביו קודם
 לכל דבר והוא מספר חסידים ומסיק וכן נראה לי עיקר
 וכן כנראה פוסק השי"ך ס"ק ס"ו שהעתיק לשון ספר
 חסידים ולא מביא שאיכא חולק ע"ז, והרמ"א שכתב
 בלשון יש אומרים הוא שבפוסקים שלא נמצא חלוק זה
 אפשר שפליגי עליו, ועיין בחדושי רעק"א מספר באר
 שבע דסברא נכונה היא אלא שלא חילקו הפוסקים,
 ומשמע מלשון זה שסובר דכיון שלא חילקו הפוסקים
 פליגי על ספר חסידים ואולי סובר כן גם הרמ"א ולכן
 כתב בלשון י"א אבל מ"מ פסק כס"ח אף שא"כ הוא
 כיוצא משום להכריע בסברתו כהס"ח שיכול הרמ"א
 להכריע אף כנגד רבים כשהיה יחיד חולק כדאיתא
 בפ"א דעדיות מ"ה ולמה מזכירין דברי היחיד בין
 המרובין שאם יראה ב"ד את דברי היחיד ויסמוך עליו
 ופי' הרי"ש שאם השני שאם יראה לב"ד אחרון שהלכה
 כדברי היחיד הראשון יסמוך עליו כלומר יקבע הלכה
 כמותו כמו שמצינו באמוראים שקבעו הלכה כיתידים
 וכמה מקומות ואם לא שמצאו דברי יחיד הראשון לא
 היו יכולים אחרונים לדחות דברי הראשונים מדעת עצמן

לפי שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חברו עד שיהא
 גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא מכיון שמצאו היחיד
 מן הראשונים שהיה חולק עמהם היה להם במה לתלות,
 ומטעם זה הכריע הרמ"א כדברי ר' יהודה החסיד בס"ח
 נגד פוסקים הראשונים אף שהיה יחיד מאחר שנראה
 לו כס"ח.

ותנה חזו"ג שלא פסק לגמרי כס"ח דהש"ך הא הביא
 עוד דין מס"ח דאם הרב לא רצה ללמדו אלא בשכירות
 ויהודי או יהודים נתנו לו השכירות ללמד אבדת בעל
 הנותן קודם ורמ"א לא כתב זה משמע דלגבי אחרים
 לא סבר כהס"ח, והטעם נראה דגם את הרב אע"פ
 שנטל שכר הוא רבו שחייב בכבודו ואף להחזיר אבדתו
 קודם לאבדת כל אדם אף קודם לחכמים אחרים משום
 שהוא רבו אבל גבי אביו שאם אביו חכם ששקול בדבר
 אחד כהרב של אביו קודמת אף שאינו שוה לענין ללמד
 אותו דהאב לא למדו אלא רבו, מכריע מעלת האב
 שתהא אבדתו קודמת לשל הרב, לכן מסתבר להרמ"א
 למילף מזה שאם שקול האב להרב להביאו לחיי העוה"ב
 דהאב שלם שכירות להרב שילמדנו תורה שנמצא שבלא
 האב לא היה מלמדו הרב והרב עכ"פ הא למדו תורה,
 שלכן הן שוין לדבר אחד מכריע מעלת האב שתהא
 אבדתו קודמת, וטעם זה לא שייך לגבי אחר ששילם
 השכר דאף שנימא ששוין לענין הבאתו לחיי העוה"ב,
 הרי מעלת הרב שחייב בכבודו ביותר יש להכריע שתהא
 אבדתו קודמת לכן לא פסק בזה כס"ח.

ולע"ד היה נראה דיש חלוק בין היכא דהרב היה
 רשאי ליטול השכר דהוא שכר בטלה דלא היה מחוייב
 ללמוד עמו מאחר שצריך להרויח באותן השעות לחיותו
 וחיות בני ביתו, כדאיתא בסימן רמ"ו סעי' ה', ובין
 היכא דהרב אינו מבטל מומן מלאכתו לחיותו אך שמ"מ
 לא רצה ללמדו בלא שכר, דהיכא דהשכר רשאי ליקח
 מחמת שאינו לו במה להתפרנס או שהוא שכר בטלה,
 רב כזה הוא כלומד בחנם בעצם שבעצם יש להיות
 דינו ממש כמו רב עשיר שלומד בחנם, אבל עכ"פ
 האב ששילם לו השכר בטלה וכן שנתן לו השכר להתפרנס
 ג"כ הביאו לחיי העוה"ב הרי שוה עכ"פ האב להרב
 בזה ששניהם הביאו לחיי העוה"ב לכן יש סברא
 גדולה כהכרעת הרמ"א לפסוק שהאב קודם מאחר
 ששוה בדבר אחד להרב כדכתבת, אבל יש גם טעם
 לחלק כי כשהיה האב חכם ושקול כנגד רבו דכן גרסי
 הרי"ף והרא"ש וכן נפסק ברמב"ם פי"ב מגו"א ה"ב
 ובטור וש"ע סימן רמ"ב הכריע מעלת האב מאחר דהאב
 אינו חייב בכבוד רבו של הבן כיון דהוא שקול כמותו,
 אבל בשקול האב כהרב לענין הבאתו לעוה"ב אינו
 יכול האב להכריע במעלת האב דכיון שאינו חכם כהרב
 וכ"ש כשאין האב חכם כלל שגם האב חייב בכבוד
 רבו של הבן כמפורש במתני' דכריתות דף כ"ח ע"א
 דמטעם זה הרב קודם את האב בכל מקום מפני שהוא

אחד
 הוא
 אינו
 ט'
 פניו
 זשך
 יעיל
 כ"ד
 פניו
 כ"כ
 זותו
 יתה
 גוף
 גם
 לא
 רום
 בצד
 ור"ח
 זחת
 זשך
 דרך
 בוש
 שים
 ור"ך
 גינם
 יכ"ם
 צ"א
 זיוב
 ב"ם
 לפני
 זות
 אחר
 אופן
 שים
 גלוי
 חות
 העם
 ר"ך
 שום
 יתר.
 יחא
 ודים
 הא
 יקום